

♦ **ההל השלם וההל בדילוג**

♦ **ההבדל בין חג הפסח לחג הסוכות**

♦ **שני נימוקים לאמירת ההל**

♦ **ברשות מרנן ורבנן ורבתי**

♦ **על שליח ציבור לבקש רשות טרם רדתו לפני התיבה**

השבוע בגליון

♦ **הגיל הראוי לעבודת הלוי בבית המקדש**

♦ **מלאכת השירה מן המלאכות הקשות במקדש**

♦ **מדוע לוי רשאי לעסוק במקדש במלאכה אחת בלבד**

♦ **מהות איסור לשון הרע**

♦ **מדוע ה"שולחן ערוך" התעלם מהלכות לשון הרע?**

♦ **טבילה במקווה לאחר לשון הרע**

♦ **מדוע אסור לגנוב 'לתועלת' ומותר לספר לשון הרע 'לתועלת'?**

♦ **העברת רשימות תורמים בין גבאי צדקה**

דבר העורך

הצלחת

היתה זו שעת בין הערביים של יום שלישי. בבוסתן קטן, מדיף ניחוח נפלא, בעיר העתיקה של צפת, ישבו קבוצת בחורים אמריקאים הנמצאים בשלבים שונים של התקרבות לדת, והאזינו ברוב קשב להרצאתו המאליפה של יהודי מלא חיות אשר את שמו אינו יודע, אך לפניכם משל מעניין שהוא שילב בתוך דבריו, ושבה את לב הנוכחים.

* * *

בליטה מהוהה ניכרת על תיק העור החום של ר נפתלי. **תדיר** הוא מקפיד להלך עם תיקו כאשר הצד הבולט של התיק מופנה כלפי רגליו, לבל ייחבט התיק בחפצים קשיחים הנקרים בדרכו של ההולך בדרכים, ומטענו הרגיש יישבר, למגינת ליבו של אמו הישישה.

כן, הכל החל ממסירותו המופלאה לאמו. הוא לא שכח את ימי נעוריו, כיצד גידלה את המשפחה בעוז ובאומץ, חישלה אותם כנגד נחשולי התקופה, עבדה בעבודות כפיים כדי לפרנס את בני ביתה, לבל יידעו מחסור, והיתה אשה פקחית שרבות משכנותיה נועצו בה בכל תחום.

באותם ימים, שלא קלים היו, היא לא פינתה בחייה מקום לרגשות ולהנאות החיים. לא היה זמן. כל כך הרבה היה צריך לעשות כל כך מהר, שאף לא הרגישה כי היא מוותרת על דבר מה. שנים רבות מאד חלפו, הבית התרוקן, וכדים בגרו והביאו עמם נינים קטנים בדמות תינוקות עגלגלים, ומידי פעם היה לה זמן להניח לרגשותיה להעפיל מלבה אל מוחה ולהטותו לכיוונים שונים.

היא זוכרה. זה חמישים ושנים שנים מנחת בבוידעם צלחת, אחת ויחידה, מלפני המלחמה. זה סוד קסמה. כששאלו אותה מלפני איזו מלחמה, היתה עונה, "קינדרלאך", 'מלחמה' היתה אחת". אומרת ושונקת. לאחר ששבה אל הריסות בית הוריה, מצאה צלחת שלמה בודדת בין החורבות וגלי האבנים. היא נטלה אותה עמה לארץ ישראל, בהקימה בית נאמן הטמינה אותה בבוידעם, ועתה, בערוב ימיה, הביעה בפני בנה המסור את בקשתה, כי ימצא לה צלחת מרק תואמת לצלחת השטוחה שברשותה... כך אני רוצה, אמרה, להעמיד אותם בוויטרינה אחת על השניה. מזכרת לימים עברו.

מספר שנים היה ר' נפתלי מהלך לכל מקום והצלחת בתיקו. כפי שאדם ממשמש בכיסו בכל שעה, כך היה ר' נפתלי ממשמש בצלחתו בכל יום, בודק כי שלמה היא, ולא נסדקה חלילה וחס, משיל ממנה עטיפות עיתונים שהתפוררו, ומערים עליה דפי עיתונים חדשים.

חנות כלים כי נקרתה בדרכו, היה הבן המסור נמשך אליה כאל מגנט, וכנס פניהם, מתייצב אל מול המוכר המבורר ביותר שמצא בחנות, פותח את תיקו, מוציא בזהירות את הצלחת העתיקה, מציב אותה על השולחן ואומר למוכר: "אדוני,

דף יא מאי שנא פסח דלא אמרינן כל יומא

ההל השלם וההל בדילוג

בכל חג ומועד, בראש חודש ובחנוכה, אנו אומרים ההל. במאמר הבא נעמוד על טיבו של ההלל, ועל טעם אמירתו. בחגים ובמועדים אנו אומרים ההל השלם ברוב עם, ואילו בראשי חדשים אנו אומרים ההל בדילוג, שמחסירים מקצת מן הפרקים שבסדר ההלל. בגמרתנו מבואר, כי דין אמירת ההלל, נלמד מן הפסוק (ישעיהו ל/כט) "השיר יהיה לכם כליל התקדש החג", שיש לשבח ולהלל את הקב"ה בימים המקודשים לחג, ואילו בראשי חדשים אומרים ההל בדילוג, כדי שיהא ניכר שאמירת ההלל בראש חודש היא מנהג ישראל ולא מצד הדין (ימשנה ברורה" ס"י תכ"ב סעי' ב'). מנהג הספרדים שאף אין מברכים על ההל בדילוג, שאינו מעיקר הדין (י"שולחן ערוך" או"ח ס"י תכ"ב סעי' ב').

ההבדל בין חג הפסח לחג הסוכות: כל מתפלל הבחין בוודאי, כי אינו דומה ההל של חג הסוכות להלל של חג הפסח. בחג הסוכות אומרים ההל השלם בכל יום, ואילו בחג הפסח אומרים ההל השלם ביום טוב הראשון בלבד. גמרתנו מבארת, כי הטעם לכך הוא, שימי חג הסוכות שונים זה מזה, שבכל יום מקריבים מספר קרבנות שונה מן הימים האחרים, ולפיכך כל יום הרי הוא כיום טוב בפני עצמו, ואילו בחג הפסח מקריבים בכל יום ויום מספר זהה של קרבנות.

בנפול אויבך אל תשמה: ה"בית יוסף" (או"ח ס"י ת"צ סעי' ד') מביא הלכה זו, אך מצטט טעם אחר, שונה לחלוטין. הוא מביא את דברי המדרש, שבחג הפסח אין אומרים ההל השלם כי אם ביומו הראשון, מפני שבשביעי של פסח המצרים טבעו בים, ונאמר (משלי כד/יז) "בנפול אויבך אל תשמה". אמנם, כמו של טעם זה יפה לשביעי של פסח בלבד שבו המצרים טבעו בים, אך מאחר שאין ראוי שימי חול המועד יהיו עדיפים על יום טוב שביעי, שבהם יאמרו ההל השלם ובשביעי של פסח יאמרו ההל בדילוג, אין אומרים ההל השלם אלא ביום הראשון של פסח ("פרישה" שם אות ב').

כיצד זה, תמה המהרש"א (ברכות טז) התעלם ה"בית יוסף" מגמרא מפורשת, גמרתנו, המטעימה את אי אמירת ההל השלם בפסח בכך שקרבנות כל ימי החג זהים זה לזה, והביא את טעמו של המדרש? גדולה מזו, ה"בית יוסף" בעצמו, מביא את טעמה של גמרתנו בעוסקו בהלכות סוכות (או"ח ס"י תרמ"ד); מה טעם, איפוא, ראה ה"בית יוסף" לשנות בהלכות פסח ולהביא את טעמו של המדרש.

בספר "ישועות יעקב" (על שו"ע ת"צ שם) מבאר את הדברים באופן נאה.

שני נימוקים לאמירת ההלל: שני נימוקים יש לאמירת ההל. א. יום החג. ב. נס שאירע. יש חגים שלא אירע בהם נס, חג השבועות וחג הסוכות, ואמירת ההלל בהם היא מפני החג. יש שאומרים ההלל על שום נס שאירע, כגון בשמונת ימי החנוכה שאומרים בהם ההלל מדברי סופרים, אף על פי שימי החנוכה אינם חג ומועד, על שום הנס שאירע בהם לאבותינו. שביעי של פסח מתייחד מיתר החגים בכך, שמלבד היותו יום טוב, ביום זה נעשה נס לישראל שנקרע ים סוף לאבותינו. מעתה, כאשר מבקשים להבין מדוע אין אומרים ההלל בשביעי של פסח, יש צורך בהסבר אשר יתן מענה לשני המאפיינים של שביעי של פסח, קדושת היום, והנס שאירע בו. בגמרתנו המבארת, כי שביעי של פסח אינו מיוחד בקרבנותיו, יש כדי לענות מדוע אין אומרים ההלל מפני החג, ואילו המדרש

לעילוי נשמת

יחיאל מאיר ברנד ז"ל

ב"ר יששכר דב הכהן ז"ל

נלב"ע ז' אלול תשמ"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו הר"ר **אפרים ברנד** ומשפ' שיחיו - גבעתיים

לעילוי נשמת

הקדוש הבחור

אברהם חיים מוצן הי"ד

נפל במלחמת שלום הגליל

ביום י"ט סיון

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י משפחות **מוצן** ישראל - קנדה

לעילוי נשמת

מרת זבורה הפטקה ע"ה

ב"ר ישראל ז"ל

נלב"ע ה' אלול התשנ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

נדרש לטעם השני, שבים זה נעשה נס לאבותינו, ועל כך יש צורך בדברי המדרש, כי בנפול אויבך אל תשמח... [לפי זה, אין צריך לטעמו של ה"פרישה" שכן, רק בשביעי של פסח אירע הנס].

דף י"א/ב מידי דהוה אשליחא דציבורא דממליך

ברשות מרנן ורבנן ורבותי

גמרתנו היא המקור לכך שעל המבקש להתפלל לפני העמוד, ליטול רשות מן הקהל, או מן הגבאי הממונה על ידי הקהל.

על שליח ציבור לבקש רשות טרם רדתו לפני התיבה: חזקיהו המלך אשר עלה על כס המלכות אחרי המלך אחז, חידש את עבודת הקרבנות בבית המקדש, כמתואר בהרחבה בדברי הימים (כ"ט/כא), והנביא מציין שהוא אמר לכהנים להקריב קרבנות, "ויאמר לבני אהרן הכהנים". גמרתנו מבארת, כי אף על פי שהכהנים בלבד הם הרשאים להקריב קרבנות, וזהו תפקידם, מכל מקום, היה עליהם ליטול רשות להתחיל בעבודתם "מידי דהוה אשליחא דציבורא דממליך", היינו: כפי ששליח ציבור היורד לפני התיבה, שואל רשות לפני כן מאת העם.

הגאון מוילנא זצ"ל התקשה, מדוע ה"שולחן ערוך" א"י ס"ח נ"ג סעי' ט"ו פוסק, כי שליח ציבור קבוע יורד לפני התיבה בלא להמתין שיבקשוהו לעשות כן, אחר שבסוגייתנו מבואר, כי עליו לבקש רשות ככהנים אשר גם הם מזומנים לעבודתם בקביעות. ה"ביאור הלכה" מיישב "בדוחק", כי הכהנים בימי חזקיהו נזקקו להוראתו ביום הראשון לעבודתם בלבד, אך בשאר הימים לא היה להם ליטול רשות בכל יום, שזהו תפקידם. ואף גמרתנו האומרת כי שליח ציבור צריך לבקש רשות, עוסקת בממונה כללי על ענייני הציבור, שעליו להתעטר במידת הענווה ולבקש רשות טרם רדתו אל התיבה. ברם, מי אשר מונה במיוחד לכהן כחזן, ייגש לתיבה מיד, שהרי לשם כך מינוהו.

נמצאנו למדים, כי לכל הדעות, מי שלא מונה לכהן כשליח ציבור באופן קבוע, צריך ליטול רשות טרם הוא ייגש אל התיבה. הגאון רבי יוסף חיים זצ"ל כתב (שו"ת "תורה לשמה" ס"ח ל"ד) כי גמרתנו היא גם המקור לכך שהמתכבד לזמן בברכת המזון אומר "ברשות".

כתב הרמ"א (שולחן ערוך) א"י ס"ח קס"ז סעי' י"ד, שהעומד לברך ברכת "המוציא" ומבקש להוציא את כל הסועדים ידי חובת הברכה, אומר לפני כן "ברשות", משום מידת הענווה (משנה ברורה" ס"ק ע"ה). מעניין לציין טעם נוסף שכתב בעל "שבלי הלקט", כי מאחר שהבוצע על הפת ראשון מן הפת, עליו ליטול רשות מן המסובים, כדי שלא יראה כרעבתן, ובאמירת "רשות" הרי הוא אומר להם "לא משום רעבתנות אני בוצע כדי לטעום תחילה, אלא על רשותכם". בכך הוא מסביר את מנהג הספרדים שמשבים למברך "שמים", לאמר, אתה נוהג כדן וכהלכה, ולא משום רעבתנות הנך עושה כן.

ראוי לציין, כי לדעת הגר"א אין לומר "ברשות" קודם ברכת המוציא ("מעשה רב" ס"ח ע"ח).

דף י"א/ב עומדים על דוכנם ואומרים שירה

המשוררים בבית המקדש

בדפים אלו אנו עוסקים בשירת הלוויים שבבית המקדש, אשר נעשתה בשירה בפה ובנגינה בכלים, ואשר היתה מלווה על ידי בניהם הקטנים של הלוויים, שהיו משמיעים את קולותיהם הצעירים "לפי שקול הלויים הקטנים דק ומתבל את קול הלויים הגדולים" (רש"י ד"ה "ואומרים"), כמבואר במשנתנו: "אין הקטן נכנס לעזרה לעבודה אלא בשעה שהלויים אומרים בשירה".

הגיל הראוי לעבודת הלוי בבית המקדש: הגמרא (חולין כ"ד/א) מבארת, על פי האמור בתורה, כי הלוויים החלו ללמוד את מלאכתם מגיל עשרים וחמש, ולאחר חמש שנות לימוד החלו לשרת בפועל בבית המקדש, בגיל שלושים. אגב, מכאן למדו הפוסקים, כי גילו של שליח הציבור בימים הנוראים לכתחילה לא יפחת משלושים שנה, משום שהתפילה היא כנגד עבודה שבמקדש (רמ"א שולחן ערוך" ס"ח תקפ"א סעי' א', "משנה ברורה" ס"ק י"ב ושע"צ אות כ"א).

לאור דברי הגמרא הנזכרים, פוסקים רבים התקשו בהבנת דברי הרמב"ם הבאים. הרמב"ם (הל' כלי המקדש פ"ג הל' ז') כתב: "אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו חמש שנים תחלה, שנאמר זאת אשר ללויים מבן חמש ועשרים שנה וכתוב אחד אומר מבן שלשים שנה, הא כיצד חמש ללמוד. ואינו נכנס לעבודה עד שיגדיל ויהיה איש שנאמר איש איש על עבודתו". לכאורה, ראשיתה של הלכה זו סותרת את סופה, שבתחילה כתב שאין בן לוי נכנס לעבודה עד גיל שלושים, ולאחר מכן כתב, כי מעת שהופך לאיש - גיל שלש עשרה שנים - הלוי מתחיל לעבוד.

תירוץ רבים נאמרו על כך. יש שיישבו, כי הגבלת הגיל אינה אלא לגבי עבודות נשיאת המשכן ממקום למקום (מהר"י קורקוס). הסבר נוסף נאמר, כי מגיל שלושים חובה לעבוד, ומגיל י"ג שנים ניתן לעבוד, כל זאת בתנאי שקדמו לכך חמש שנות לימוד (שם וברדב"ז). ה"כסף משנה" מפרש, כי הלוי רשאי לעבוד בדרך קבע החל מגיל שלושים בלבד, ומגיל י"ג הוא רשאי לעבוד בדרך ארעי.

מלאכת השירה מן המלאכות הקשות במקדש: ה"כסף משנה" מבאר באופן נוסף, כי הגבלת הגיל אינה על עבודת השירה, שמלאכת השירה "היא חכמה גדולה וצריכה לימוד המוסיק"א". אכן, בעל ה"שליח גיבורים" [ספר גדול על מלאכת המקדש וענייניה, לחסם הקדמון רבי אברהם משער אריה] כתב, כי מלאכת השירה בבית המקדש היתה מן המלאכות

צלחת מרק מן הסרוויז הזה, בבקשה". לו היה רושם יומן, בוודאי היה ניתן לערוך ממנו 'ספר התגובות'. התגובות השונות שקיבל מן האנשים נוכח בקשתו המוזרה כל כך, הפחיתו עניין ותמרץ במשימתו המשימיה. היו שלא הגיבו, אלא המתו עד שהפלוני עם הצלחת והתיק יפנה את החנות. היו שהרימו גבה או שניים, והציעו כוס חמין. אחרים הביעו התעניינות, על מה ולמה הוא מחפש אחר חלק ישן נושן ממערכת כלים שאין כדוגמתה, ולאחר מכן הביעו את התפעלותם ממסירותו לאמו. פעם אחת, הוא היה קרוב מאד להשלמת משימתו. בחנות כלים קטנה, שנדחקה בין שתי חנויות גדולות, נמצאה מוכרת קשישה שענייה מלאו דמעות למראה הצלחת. "גם להורים שלי היתה מערכת כלים כזו". היא אמרה לו בהתרגשות, כי תעשה כל מאמץ לסייע לו. לדעתה, קיים אדם אחד בארץ שיוודע היכן ניתן להשיג מערכות כלים ישנות, ובו במקום היא טילפנה אליו. כעבור דקה היא השיבה את אפרכת הטלפון לעריסתה. סוחר הכלים הישנים כבר לא היה בין החיים.

יום אחד, הוא מצא את הצלחת, ועוד משוואה חשוב מאד, שערכו לא יסולא בפז. היה זה יום רגיל, אפור, שאין בו לא שמש זורחת בעוצמה ולא גשם זלעפות, לא שלכת בעיצומה ולא פריחה מרהיבה, סתם יום של חול שאי אפשר לתארו במילים צבעוניות כל שהן. הוא פסע ברחוב שהיה מוכר לו די טוב, ולפתע צדה עינו חנות כלים שמעולם לא הבחין בה. הכניסה אליה היתה דרך מרפסת צרה, מעוטרת בסבכי סוגר פלדה מעוקל, וצמחיית פרא עבותה הסתירה את שלט העץ הישן שהכריז "חנות לממכר כלים". הסגנון של פעם.

הוא החיש את פעמיו אל תוך החנות. גבר ישיש הזדקף על מקלו, והדליק לכבודו מנורה צהובה שהשתלשלה מבליל חוטים מוקפים קורי עכביש. "אדוני, צלחת מרק מן הסרוויז הזה, בבקשה". הוא כבר התחיל לארוז את הצלחת בחזרה, כדי להכניסה לתיקו ולהמשיך הלאה, כאשר המוכר החל לטפס בסולם העץ על המדרגות המובילות לעליית הגג.

קולות של סירה נחושת נחבטים זה בזה הגיעו לאוזניו. צלילים מוכרים מילדותו, של פחי נפט נוקשים על בבז זה מילאו את החנות. ארגונים נגרו באיטיות מה ראשו, שרשראות ומנעולים עתיקים נפתחו, חותרו ונפלו בחבטה על רצפת העץ שמעלי, קולות עיתוש התערבלו במנון הקולות שהסתחרר במעלה החנות, וריח עז של נפתלין פרץ לפתע מאחד הארגונים שנפתחו על ידי המוכר.

לאחר שהות קצרה, המוכר הבלתי בקצה הסולם כמציבא עטור ניצחון השב משדה הקרב, אפוף אבק ושיירי לכלוך, וצלחת מרק נוצצת בידיו. בדיוק מה שהוא מבקש.

לא מעט שנים חלפו מאז, ורי נפתלי עדיין לא נרגע מן השתובש שקיבל מן המוכר. תחילה טלף לאמו, ובשיר לה כי נמצאה הצלחת, ולאחר מכן שאל את המוכר, "אמור לי, כל כך הרבה צלחות, כוסות, מזלגות, כפיות, קערות ושאר מיני כלים אתה מחזיק בחנותך. איך, כיצד ידעת בדיוק היכן ממוקמת הצלחת הזו, שבוודאי הפסקת למכור אותה ואת שכמותה לפני הרבה שנים. איך זכרת?"

עור פניו הקמוט של הישיש עטה גוון עלבון. הוא תיישש על מקומו ופלט, "הדור הצעיר, אילו האותיות. מה אתה לא מבין, זאת החנות שלי!!! בוודאי שאדם היכן מונח כל דבר!!!

★ ★ ★

אתם מבינים את המשמעות העמוקה שבדבריו של אותו מוכר ישיש? המשיך הנואם הנרגש - ימאתי מן החנות ראשי שחרחר עלי. הבנתי את המשמעות העמוקה של התפילה אשר אני נושא מידי בוקר "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם אשר קידשנו במצותיו וציוונו 'לעסוק' בדברי תורתך". לכך אנו שואפים, ולכן עלינו להתאמץ, להגיע למצב שלימוד התורה יהא עבורנו כיסוף, ביזנס, ובביזנס כמו בביזנס, אין דילוגים, אין שחחה, הכל צריך לתפקד כמו שעון שוויצרי. רוח קריה נשבה בין עצי הבוסתן והפיצה את ריח התאנים הבשלות. שוב הפנימו יהודים צעירים, הניצבים בתורם בשרשרת הדורות הארוכה מיני הר סיני, כי תורתנו הקדושה 'תורת חיים' היא, כי הם חיינו ואורך ימינו.

.....
המעניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מוסר השכל, מומתן לצנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il
.....
בברכת התורה העורך

פנינים

תלמידו של הגאון מוילנא זצ"ל, בעל "פאת השולחן" העיד, כי הגר"א התבטא באוזניו, כי הוא יודע את חכמת הנגינה ו"רוב טעמי תורה וסודות שירי הללוים וסודות תיקוני הזהר, אי אפשר לידע בלעדיה" (בהקדמת "פאת השולחן").

דף יג/ב כינור של מקדש של שבעת נימין היה ... למנצח על השמינית

דו רה מי

חכמת הנגינה, כותב המקובל האלוקי בעל "משנת חסידים", בנוייה על שבעה קולות הבאים בשבע מדרגות, [שבעת התווים, דו-רה-מי-פה-סול-לה-סל]. למרות שכל התווים מדורגים זה מעל זה, מכל מקום, כל שבעה ושבעה מהווים יחידה אחת בשם אוקטבה. כאשר שני אנשים שרים ואחד פותח בתו שונה מאותה אוקטבה - השירה צורמת את האוזן, לא כן אשר הוא שר בטון נבון יותר, מאוקטבה אחרת. זהו "למנצח על השמינית". שרו בשני קולות, כאשר בין שני המשוררים היה הפרש של שמונה תווים... (דברי ישראל, להאדמו"ר ממודז'ין) **ובשם** גדולי החסידות נאמר, כי לעתיד לבוא יתווסף תו שמיני בכל אוקטבה. זהו מה שנאמר כאן בסוגיה שכינור של בית המקדש היו בו שבע נימנים, ולעתיד לבוא יהיה של שמונה. אין זה מספר בעלמא, אלא שינוי מהותי בחכמת הנגינה...

דף יג/ב קרי לה נבל

נבל מי שמנבל

בירושלמי (סוכה פרק ה) נאמר, כי נקרא הנבל בשמו זה מפני שבקולו היפה מנבל הוא את שאר כלי הזמר. **תמה** החידושי הרי"ם זצ"ל: אם כן, "מנבל" היה לו להקרא!! **שוב** חזר וענה: אין לך נבל מזה שמנבל אחרים...

דף טז/א כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר

מדוע הזיווג בקריעת ים סוף?...

בעלי התוספות (ד"ה "בשם") מביאים דעת ראשונים הטוענים, כי מסלול בני ישראל ביבשה בתוך הים בקריעת ים סוף, לא הגיע מעברו האחד לעברו השני אלא הסתובב בצורת האות חית בלבד. **אמרה** יפה נפוצה לפרש על פי זה את מאמר חז"ל "קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף". כידוע, בני ישראל עברו בים סוף בתוככי י"ב שבילים, שבת שבת בשביל המיוחד לו. מאחר שהמסלול התפתל בחצי עיגול, הרי שהשבט שהיה קיצוני ביותר צעד דרך ארוכה יותר מן האחרים. **היו** אומר: הכל עוברים את הים, אולם יש מי שבא בארוכה ויש מי שבא בקצרה. ואף בזיווג כך הוא...

דף טז/ב כל המספר לשון הרע...

ישיחו בי יושבי שער

בספרים הקדמונים נאמר, כי זכויותיו ומצוותיו של מספר הלשון הרע עוברות אל זה שעליו סיפר. **היו** שפירשו בכך את דברי דוד המלך בתהלים (ס"ט/ג) "ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר". ומה לו דוד המלך לציין את טיבם של אלו שסיפרו עליו לשון הרע? ברם, מתאונן היה ואומר: התינת אם גדולים וצדיקים היו מדברים עלי; אולם יושבי שער ושותי שכר אלו - מה זכויות יש להם? אפילו רווח זה אין לי מכך... (תהלים - כרם חמד).

דף טז/א על שבעה דברים נעים באים... ועל צרות העין

סופה של צרות עין

השייכות בין צרות העין לצרעת, פשוטה

לעילוי נשמת

הר"ר **מרדכי דיל** ז"ל
ב"ר שמואל חיים וצוריה ז"ל
נלב"ע א' אלול תשס"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **נחמה ליבא בטלמן** ע"ה
ב"ר אברהם שמואל מנא ז"ל
נלב"ע ז' אלול תשנ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

הקשות, כפי שעולה מן הכתוב בדברי הימים (א' כה/ו), כי מתוך שלושים ושמונה אלף הלויים בני שלושים ומעלה שחיו בתקופת דוד המלך, נבחרו ארבעת אלפים להלל לקב"ה, ומאתים שמונים ושמנה בלבד מתוכם, היו "מלומדי שיר לה". כמו כן נאמר (שם), כי המשוררים לא עסקו ביתר מלאכות המקדש, כי אם במלאכת השירה, "כי יומם ולילה מוטל עליהם לעסוק במלאכת השיר" (מצודת דוד דברי הימים א' ט/לג). בפירושו של הגאון מוילנא זצ"ל לשיר השירים (ו/ו), חבויה ידיעה מעניינת מאד. הגאון כותב, כי למרות המאמצים הרבים שהלויים המשוררים נדרשו להם בעת שירתם, גרונם לא כאב ושריריהם לא דאבו. לדעתו, זוהי כוונת הפסוק (שיר השירים ו/ה) "צוארך כמגדל השן".

דף יא/ב משורר ששיער בשל חבירו במיתת

מדוע לוי רשאי לעסוק במקדש במלאכה אחת בלבד

חקירה מעניינת קיימת בהגדרת הלכה מהלכות הלויים ששירתו בבית המקדש. תפקידים רבים היו בבית המקדש, היו לוויים שקיבלו אחריות על השערים שבבית המקדש, ואחרים התמנו לשורר בבית המקדש, וכן הלאה. אביי אומר בגמרתנו, כי "משורר ששיער חייב מיתה". על כל לוי לעבוד בעבודתו בלבד, והוא אינו רשאי לעבוד במלאכה שאינה מלאכתו.

הרמב"ם כותב (הל' כלי המקדש פ"ג הל' כ'), כי לוי משורר שהזקין וקולו אינו ערב, "יראה לי שאינו נפסל אלא לשורר שירה, אבל יהיה מן המשוערים". האם פסק הלכה זה אינו סותר את דברי גמרתנו, כי על כל לוי לעסוק במלאכתו בלבד? ובכן, מתברר, כי קיימות שתי גישות שונות בראשונים להבנת האיסור שהוטל על הלויים לעסוק במלאכה אחרת שאינה מתפקידם, כלהלן.

ההבדלה בין הכהנים ללויים מובנת היטב. הגדרות נפרדות ודינים שונים לכהנים וללויים, וניתן לתחום את עיסוקו של הלוי לעבודות הלויים בלבד, שכלפי הכהנים הוא נחשב כזר שעשה מלאכה כהן. כאשר נבקש לבחון את איסורו של הלוי לעסוק במלאכת לויים שהוא לא הופקד עליה, ניתן לפרש זאת בשני אופנים. יתכן, שלאחר שהוא מונה לעסוק בתפקיד מסוים, הוא נחשב כזר לגבי התפקיד האחר ולפיכך הוא אינו רשאי לעסוק בו. יתכן גם, כי אמנם הוא אינו נחשב כזר לגבי התפקיד האחר, שסוף סוף עשה מלאכה שהוא ראוי לה, שהרי לוי הוא, אלא שהוראה זו נועדה כדי שכל לוי יתרכז במלאכתו ויבצענה על הצד הטוב ביותר.

מהתבוננות בדברי הראשונים עולה, כי הם נחלקו בהגדרת האיסור שבו אנו עוסקים. הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ג פרק מ"ה) כותב, "וכן הזהיר כל אדם מעובדי המקדש שלא יתעסק במלאכת חבירו, כי המלאכות והעסקים המסורים לרבים, אם לא ייוחד איש למלאכה מיוחדת, יפול ההתערשות והעצלה מן הכלל", וכן כתב ה"חינוך" (מצוה שפ"ט).

ואילו הרמב"ן (ספר המצוות מצווה ל"ו) כתב, כי הלויים היו מחולקים למשמרות, כמשמרות הכהונה, על פי הלכה למשה מסיני, ולפיכך נאסר על בן משמרת אחת לעסוק בעבודת משמרות אחרות [הרמב"ם אינו חולק על כך שהיו משמרות לויים, אך לדעתו הם סודרו על ידי דוד המלך ואינם הלכה למשה מסיני, רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ג הל' ח', עיי' חידושי מרן רי"ז הלוי עה"ת פרשת במדבר, דברות א' ר"ל ס"י כ"ד, השג יד בסוגייתנו].

מעתה, מובן היטב מדוע הרמב"ם נקט כי לוי משורר שהזקין ופסק מלשורר רשאי לעבוד כשוער, שכן, לא נאסר עליו לעשות כן אלא כדי שיתרכז בעבודה אחת ויעשהנה בשלמות, ולאחר שפסק משירה, אין כל עילה למנוע ממנו להתרכז במלאכת השוערים.

דף טז/א כל המספר לה"ר... הא דלא אהנו מעשיו...

מהות איסור לשון הרע

בשבוע זה לומדי הדף היומי יעסקו בסוגיה המרכזית והעיקרית שבש"ס הנוגעת לעניין איסור לשון הרע ורכילות, והמהווה יתד ופינה להלכות אלו, כפי שניתן להיווכח בספר "חפץ חיים" ובספר "שמירת הלשון" המושתתים על סוגייתנו.

מדוע ה"שולחן ערוך" התעלם מהלכות לשון הרע? גמרתנו מפליגה בחומרת איסור לשון הרע, שהיא שקולה כנגד עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים! משכך, עולה מאליה השאלה, מדוע ב"שולחן ערוך" לא נזכרו הלכות לשון הרע. התשובה לכך צריכה להעביר צמרמורת בגבו של כל יהודי - בשנים עברו, היה איסור זה פשוט כל כך וברור, עד שלא היה צורך לכותבו... צא ובדוק, אם נזכר ב"שולחן ערוך" שאסור לאכול חזיר, זה וזה אינם בו מחמת שהכל יודעים זאת (שו"ת "שבט הקהתי" ח"ב סי' שכ"א). אגב, הרמב"ם (בפירוש המשניות, מנחות פ"ד) כותב, כי מחמת סיבה זו, רבי הקדוש לא כלל במשניות את הלכות תפילין ומזוזה, משום שהללו היו נפוצים לכל.

טבילה במקווה לאחר לשון הרע: מיני אז ועד היום, חלה ירידת הדורות ונוצר צורך חיוני לשוב ולשנן את הלכות לשון הרע, עד שהיו שכתבו, כי המצב העגום מהווה סיבה בפני עצמה להצדיק את הנהגים לטבול במקווה בכל יום. שכתב בעל ה"אור זרוע" (הל' שליח ציבור סי' קי"ב), כי אדם שעבר עבירה וחזר עליה בתשובה, זקוק לטבילה. מאחר שבעונותינו הרבים מצוייה המכשלה באיסורי לשון הרע, וטרם השיגה כל יהודי מתינוחה ומתחרט על מעשיו, הרי הוא בעל תשובה ויפה לו הטבילה למחרת... (לקט הקמח החדש סי' נ"ג סי"ק מ"ו).

הבה נתעמק במהותו של "איסור לשון הרע".

מדוע אסור לגנוב 'לתועלת' ומותר לספר לשון הרע 'לתועלת'? היתר מעניין מאד קיים באיסור לשון הרע. בעוד שהאיסור חמור ככל איסורי התורה, מאידך, הותר לדבר לשון הרע לתועלת, כמבואר בהרחבה בספרי ההלכה העוסקים בהלכות לשון הרע. האם מאן דהוא מעלה על דעתו כי מותר לגנוב, לגזול, להזיק ולפגוע לתועלת??? במה נשתנה איסור לשון הרע מיתר האיסורים, שמותר לעבור עליו לתועלת.

שומה עלינו להסיק, כי אנו חסרים בסיס חשוב בהבנת איסור לשון הרע. כתב הרמב"ם (הל' דעות פ"ט הל' ה'): "אחד המספר בלשון הרע בפני חברו או שלא בפניו, והמספר דברים שגורמים אם נשמעו איש מפי איש להזיק חברו בגופו או בממונו ואפילו להצר לו או להפחידו, הרי זה לשון הרע". נמצאנו למדים, כי איסור לשון הרע הוא, לספר דברים שעלולים לגרום נזק לזולת. מהו 'נזק', גם זאת התורה קובעת, וכאשר סיפור הדברים נעשה לתועלת, אין זה נחשב גרימת נזק לזולת. ניתן להבין את הדברים על פי דבריו של ה"חפץ חיים" זצ"ל (רכילות כלל ט' ס"ק ט').

ה"חפץ חיים" כותב, כי אם נודע לראובן כי חנווני מבקש להעסיק בחנותו פועל אשר גנב מוצרים במקום עבודתו הקודם, עליו ליידע את החנווני בדבר טיבו של האדם העומד להיות מועסק על ידו. ברם, אם החנווני יוציא את הדברים מהקשרם ויקבל אותם בצורה חמורה בהרבה, ויחשוד בו בדברים נוספים שאין בו, אסור לספר זאת לחנווני. זאת מאחר, שפועל זה אכן אינו ראוי לעבוד בחנות, כל עוד לא שב מדרכו הרעה, וממילא, המספר אינו גורם לו כל נזק, כי אכן אין זה מקומו. אולם, המספר אינו רשאי לספר את הדברים כאשר הם ישפיעו עליו לרעה במישורים שבהם אינו אשם, שזוהי גרימת נזק. [ראוי לציין, כי גם כדי לספר לשון הרע לתועלת, יש לעמוד בתנאים נוספים המבוארים בספר "חפץ חיים" בהל' לשון הרע כלל י' ובהלכות רכילות כלל ט'].
דף טז/א מברך רעהו בקול גדול בבוקר השכם

העברת רשימות תורמים בין גבאי צדקה

בגמרתנו אנו למדים, כי אסור לשבח אדם על טוב ליבו בפני אחרים, כאשר יש בסיפור הדברים היזק עבירו, כגון, החוזר ושונה כי התארח בבית פלוני והתקבל בכבוד רב והאכילוהו והשקוהו עד בלי די, שיש לחשוש כי הדברים יתפרסמו ולבסוף בעל הבית יגיע לכדי התרוששות כלכלית.

לאור דברי גמרתנו, הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל נדרש לדון בנוהג המקובל בין גבאי צדקה, מתרימים ומשולחים, להעביר ביניהם רשימות של נדבנים ותורמים, לאחר שהם מוודאים, כמובן, כי האדם שלו הם מעבירים את הרשימה הוא מהוגן ומהימן. השאלה העומדת על הפרק היא, אם העברת רשימות הנדיבים מיד אחת לרעותה, אינה דומה למפיץ שמועות על אדם המאכיל ביד רחבה את הנכנסים למעונו.

הגר"מ זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" יו"ד ח"ג סי' צ"ה) השיב באופן ברור, כי אין כל חשש בנידון, תוך שהוא מוודא כי קביעתו מתיישבת לפי כל פירושיהם של רש"י ושל בעלי התוספות בגמרתנו, כלהלן.

ניתן להבין, כי גמרתנו אינה באה לשלול את פרסום תכונותיו הנדיבות של המארח, כי אם בפני אנשים שאינם מהוגנים, אשר עלולים לנצל את טוב לבו (תוס' בבא מציעא כג/ב ד"ה "באושפיזא", מובא בשטמ"ק עה"ד אות א'), או בפני חורשי בליעל אשר ינסו לשדוד ממנו את ממונו (רש"י ד"ה "ושומעין"). מעתה, לפי פירוש זה, אין כל איסור לפרסם בקרב חברה מהוגנת את תכונותיו הנדיבות של אדם מסוים.

רש"י (שם) מפרש את הגמרא באופן נוסף. לדעתו, קיים חשש כי לאחר שתכונותיו הנדיבות של בעל הבית יעשו להם כנפיים, אורחים יפשטו על ביתו, לאו דווקא אנשים שאינם מהוגנים, וממונו יתכלה עד מהרה. לכאורה, היה מקום להשוות בין המקרים ולטעון, כי כשם שאין לפרסם כי פלוני מארח בנדיבות, כך אין לספר לזולת על נדבן המוזיל מעות לצדקה. ברם, הגר"מ פיינשטיין זצ"ל טוען ומוכיח, כי יש להבדיל בין המקרים. חכמינו ז"ל ידעו, כי אדם שעניים מתדפקים על דלת ביתו ומבקשים לאכול ארוחה חמה, אינו מסוגל לסרב להם, ואם ביתו ימלא באנשים מסוג זה, לא יארכו הימים עד שהוא בעצמו יהיה כמותם. ברם, כאשר מבקשים מאדם תרומה רבת, בדרך כלל הוא אינו חש אי נוחות לומר 'אין באפשרותי', וממילא אין בפרסום נדבנותו פגיעה במעמדו הכלכלי.

א-ל-ו-ל

שכולו תורה

מסכת שלמה של זכויות לקראת ימי הרחמים

במסגרת הדף היומי

התחל השבוע

מסכת ערכין

וסיים בערב

ראש השנה

המעוניינים להקים שיעור חדש

יפנו למאורות הדף היומי

בני ברק טל. 03-6164725

פל. 03-5780243 פקס. 050-7485539

סניף י-ם, 054-4868755

חדש מבית

"מאורות הדף היומי" !

ספר

"שיעורי מאורות"

המאסף בתוכו שיעורים מרתקים

שנאמרו על מסכת בבא קמא

בספר עשרות נושאים תורנים

אקטואליים וביניהם:

האם ניתן לשלם חוב באמצעות שקי גרעינים שחורים?

מה דינו של אדם שפגע ברכב ישן שממילא עמד לצאת מכלל פעולה?

ניתן להשיג בחנויות הספרים

המובחרות

או להזמין בטל. 03-6160657

לעילוי נשמת

הר"ר בנימין וסלי ז"ל

ב"ר שלמה ז"ל נלב"ע כ"ז אב תשנ"ח

וזוגתו מרת מלכה וסלי ע"ה

ב"ר אליעזר ז"ל נלב"ע א' טבת תש"ס

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

סגן יעקב משה שמואל

בנימין בלום ז"ל

ב"ר אליהו מנחם ומרים מלכה יבדלחט"א

נלב"ע כ"ד אב תשס"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר חיים הילל ז"ל

ב"ר שמואל ז"ל

נלב"ע ה' אלול התשנ"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

תקליטור מס' 4

על מסכת ערכין

דף ב' - י"ז

מוקד הזמנות: 1-700-500-151

הופיע!